

8. Горощко Л. «Водице-орданице...умий мене від всякого лиха» (обрядове застосування освяченої на Йордан води в карпатській традиції) / Л. Горощко // Календарна обрядовість у життєдіяльності етносу. Збірка наукових праць / Матеріали міжнародної наукової конференції «Одеські етнографічні читання». – Одеса, 2011. – С. 91–98.
9. Горощко Л. Символіка води в обрядовій традиції жителів Черкащини / Леся Горощко. – К.: [Вид. Олег Філюк], 2014. – 256 с.
10. Дмитренко А. Різдвяні звичаї на Волині (за польовими дослідженнями) / А. Дмитренко // Минуте і сучасне Волині та Полісся. Християнство в історії і культурі Володимир-Волинського та Волині: матеріал XLVII Всеукр. наук. іст.-краєзн. конф., присвяч. 1025-й річниці Хрещення Київської Русі та першої писемної згадки про м. Володимир-Волинський, м. Луцьк–м. Володимир-Волинський, 19–20 черв. 2013 р. / упоряд. А. Селюк. – Луцьк, 2013. – С. 91–96.
11. Доманицький В. Народний календар у Ровенським повіті, Волинської губернії / Василь Доманицький // Матеріали до української етнології. – Т. XV. – Львів, 1912. – С. 62–89.
12. Красовський І. Календарна обрядовість / І. Красовський, Й. Вархол // Лемківщина: історико-етнографічне дослідження у двох томах. – Львів: Інститут народознавства НАНУ, 2002. – Т. 2. Духовна культура. – С. 113–123.
13. Курочкін О.В. Новорічні свята українців: традиції і сучасність / О.В.Курочкін. – К.: Наукова думка, 1978.– 191 с.
14. Курочкін О. В. Обрядовість (Календарні свята й обряди) / О. В. Курочкін // Поділля: історико-етнографічне дослідження. – К.: Доля, 1994. – С. 358–385.
15. Кутельмах К. М. Календарна обрядовість / К. М. Кутельмах // Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. – К.: Наукова думка, 1987. – С. 286–302.
16. Кутельмах К. Полісько-карпатські паралелі в загальноукраїнській календарно-обрядовій сфері / Корнелій Кутельмах // Народознавчі Зошити. – № 3-4. – Львів, 2006. – С. 328–337.
17. Макарчук, С. А. Історико-етнографічні райони України: навчальний посібник / С. А. Макарчук. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012. – 351 с.
18. Пархоменко Т. Календарні звичаї та обряди Рівненщини: Матеріали польових досліджень / Тетяна Пархоменко. – Рівне: видавець Олег Зень, 2000. – 200 с.
19. Пастернак Я. Звичаї та вірування в с. Зіболках Жовківського повіту / Ярослав Пастернак // Матеріали до етнології й антропології. – Львів, 1929. – Т. XXI–XXII. – Ч. 1. – С. 321–352.
20. Рижик Є. Календарні обряди українців Холмщини та Підляшся / Єлизавета Рижик // Холмщина та Підляшся: історико-етнографічне дослідження. – Київ, 1997. – С. 251–269.
21. Турянська М. Бойківські звичаї з Різдвяних свят, Нового Року та Йордану / Марія Турянська // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1934. – Ч. III. – С. 23–27.
22. Чубинський П. П. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной Императорским Русским географическим обществом / П. П. Чубинский. – Санкт-Петербург, 1872. – Т. III: Народныйдневник. – 490 с.
23. Dymnyz N. Obrzędy i wierzenia ludowe w czasie świąt Bożego Narodzenia / Nazar Dymnyz // Rocznik Wołyński. – Równe, 1930. – Т. 1. – С. 94–106.
24. Kopernicki I. Przyczynek do etnografii ludu ruskiego na Wołyniu z materiałów zebranych przez P. Zofiję Rokossowską we wsi Jurkowszczyźnie w pow. Zwiąhelskim / I. Kopernicki // Zbiór wiadomości do antropologii krajowej wydawany staraniem Komisji antropologicznej Akademii umiejętności w Krakowie. – Kraków, 1887. – Т. XI. – Dział III. – S.130–228.
25. Sokalski B. Powiat Sokalski pod względem geograficznym, etnograficznym, historycznym i ekonomicznym / Bronisław Sokalski. – Lwów, 1899. – 496 s.

УДК 94:[2-47+655.4]:271.2-773(477.81/82) «17/19»

Д. Мельничук

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ У ВОЛИНСЬКІЙ ЄПАРХІЇ (КІНЕЦЬ XVIII - ПОЧАТОК XX ст.)

У статті проаналізовано розвиток освітньої та видавничої діяльності Православної церкви на теренах Волині в кінці XVIII – на початку XX ст.

Ключові слова: Волинська єпархія, Почаївська лавра, Волинські єпархіальні відомості, Почаївський листок, Волинська Духовна семінарія, Духовне училище, Православна церква.

The article analyzes the development of educational and publishing activities of the Orthodox Church on the territory of Volyn in the late XVIII - early XX century.

Keywords: Volyn Eparchy Pochaevskaya laurel, Volyn diocesan information Pochaivskiy leaf Volyn Theological seminary, Theological College, the Orthodox Church.

До заснування Волинської Духовної семінарії 1796 року в м. Острозі преподобним Варлаамом Шишацьким нечисельне православне духовенство Волині мало переважно домашню освіту. Згодом на історичній Волині і Поліссі Руська православна церква мала достатню кількість семінарій і Духовних та світських училищ для підготовки учнів до вступу в семінарії. Це були православні парафіяльні Духовні училища, в яких навчалися діти духовенства, здобуваючи початкову духовну освіту для вступу в семінарії [7, с. 246].

У Бердичеві парафіяльне училище при храмі Св. Миколая вів випускник Волинської Духовної семінарії, благочинний Петро Дунін-Борковський. Училище було відкрито 9 вересня 1819 року. До нього були приписані діти священних родин і церковнослужбовців Житомирського і Новоград-Волинського повітів. У кожному такому парафіяльному училищі було по 2 класи із дворічним терміном навчання в кожному. Успішні учні часто виконували навчальну програму за один рік. З другого класу парафіяльного училища учнів переводили в нижче відділення Острозького повітового училища, а тоді з 1825 року до Ганнопільського та з 1835 року до Крем'янецького Духовного училища.

Станом на 1833 рік в зазначених нижче юнацьких училищах була така кількість учнів: Бердичівське – 19, Загаєцьке – 22, Ковельське – 15, Клинецьке – 29, Острозьке - 273 (з них в 1 класі - 143, в 2 класі - 130) [6, с. 151].

5 травня 1833 року Комісія Духовних училищ повідомила семінарське правління з документом № 1190 про заснування у вересні того ж року повітового і парафіяльного Духовного училища при Дерманському Свято-Троїцькому монастирі. Його офіційне відкриття відбулося 17 вересня 1833 року.

Після реорганізації 1854 року були наступні юнацькі Духовні училища у Волинській єпархії: Милецьке, Дерманське (Клеванське), Крем'янецьке, Житомирське переведене 1864 року з с. Білосток. В 1875 році засновано православне Холмське Духовне училище, а 1864 року відкрито Житомирське й 1881 року Крем'янецьке дівоче училище.

Як вже було зазначено вище, в Духовних училищах навчатися в переважно діти священників, дияконів, псаломщиків, а також серед них були й обдаровані діти міщан та інколи й селян. Всі освітні заклади того часу носили суто духовний характер і, аби здобути початкову освіту потрібно було закінчити Духовне училище. Світські освітні заклади до другої половини XIX ст. були укомплектовані переважно дітьми дворян, а селянським і священицьким дітям місця не відводилися. [1, с. 337].

Особливе занепокоєння у лаврського керівництва викликав недостатній рівень викладання Закону Божого у школах єпархії, що призводило до втрати церковно-приходських школами досить вагомого засобу для досягнення свого основного завдання – морально-релігійного виховання дітей у дусі Московської церкви.

Так, Почаївським місіонерським з'їздом у 1909 р. було прийнято ухвалу, затверджену архієпископом Антонієм, про необхідність викладання Закону Божого у школах парафії тільки духовенством. Виключення могли становити лише школи, що розташовувалися у віддалених місцевостях. Там даний предмет дозволялося викладати іншим учителям, але під контролем священнослужителя. Священників, які ухилялися від викладацьких обов'язків, позбавляли всляких привілеїв та нагород [4, с. 94].

Світська влада Російської імперії мало дбала про розвиток початкової освіти населення в першій половині XIX ст. При цьому вона перевагу надавала не планомірній підготовці кваліфікованих учителів, а використанню безкоштовної праці духовенства. Саме із цією метою в основу освітньої системи було покладено парафіяльні училища.

На початок XIX ст. припадає особливе поживлення культурно-освітньої діяльності. При Почаївському монастирі було відкрито три школи, у яких здобували освіту діти із заможних сімей з території Волині та Галичини.

Довгий час при Почаївському монастирі функціонувала малярська школа, яка готувала фахових іконописців, а також майстерня церковних устаткувань та прикрас, школа дереворитного різьбярства і гравіювання.

У середині XIX ст. у дев'яти українських губерніях із населенням 23,5 млн. осіб було 1320 початкових шкіл різних типів, у яких навчалося 67 129 учнів. У Волинській губернії один учень припадав на 435 жителів. Майже 98% дітей шкільного віку не навчалися [4, с. 94].

У 1869 р. при монастирі було відкрито велику ремісничу школу. Окрім спеціального вивчення різноманітних ремесел, завданням даного закладу було надання учням (хлопчикам) загальної освіти. Для цієї мети при Лаврі були вчителі з повною середньою освітою.

У 6 листопаді 1890 р. монастир відкрив двокласну церковно-учительську школу, яка готувала учительські кадри для церковно-приходських шкіл Волині. Згодом цю школу було переведено до Житомира, де вона продовжувала працювати перебуваючи на утриманні Почаївської лаври [10, с. 44].

Враховуючи багатонаціональний склад населення Волині, у 1897 р. при Лаврі було відкрито народну школу для дітей усіх віросповідань. Вона розташовувалася за межами монастирських мурів у приміщенні нижнього лаврського готелю.

Освітні впливи обителі стосувалися і життя селян. Культура ведення сільського господарства в монастирі була вищою, ніж у довколишнього населення. Так, селяни, які працювали на монастирських мастках, переймали значно культуру ведення городництва, садівництва та різноманітного домогосподарства і впроваджували її вдома [9, с. 82].

Духовна освіта на кінець століття стала професійною та становою і в основному працювала на потреби православної церкви. Щодо початкової народної освіти, яка світською владою була передоручена православному духовенству, то вона на Волині забезпечувалася переважно системою церковнопарафіяльних шкіл. За своєї відносної користі ці навчальні заклади все ж залишалися на досить низькому рівні і в другій половині XIX ст. на тлі європейської організації освіти мали вигляд анахронізму.

Волинь була важливим осередком культури в Україні і мала вагому скарбницю культурницького досвіду із попередніх періодів розвитку. Тут досить рано почала розвиватися книговидавнича справа, і у XVI–XVII ст. діяла значна кількість друкарень: Острозька, Дерманська, Костянтинівська, Крем'янецька, Почаївська, Рохманівська, Четвертинська, Луцька, Чорненська. Друкування книг було справою дорогою і вимагало значних коштів, які переважно могли надавати замоги прошарки суспільства. Ще однією характерною рисою волинських друкарень була їхня спрямованість на задоволення релігійних потреб суспільства, тому відкривалися вони переважно при монастирях.

Релігійні протиріччя XVI–XVII ст. (Люблінська та Берестейська унії й пов'язана з ними ситуація в суспільстві) викликали, а потім, фактично, і зупинили книговидавничу справу на Волині. Прикладом може слугувати Острозька друкарня, яка зникла після смерті князя Костянтина Острозького – оборонця православ'я, бо його нащадки-католики цією справою не займалися і перестали її матеріально підтримувати.

Виятком у цій справі можна вважати друкарню при Почаївському монастирі, яка проіснувала аж до 1918 року. Парадоксальним, на нашу думку, є те, що друкарня, закладена тут для оборони православ'я від латинізації, свого розквіту і важливого значення у духовному житті Волині досягла після переходу монастиря до унії. Саме з цього часу тут розпочинається постійна книговидавнича справа. Фундатором Почаївської друкарні був перший уніатський архімандрит Феодосій Любенецький – Рудницький: у 1730 р. він став єпископом Луцьким, і з того часу Почаївський монастир, «міцно підтримуваний своїм єпископом, діяльно почав закладати собі друкарню» [8, с. 219].

Після першого поділу Польщі у 1772 р. Почаївська друкарня залишилася єдиною на Волині. У період 1772–1795 років друкарня переживала час активного піднесення, коли вона надрукувала книг більше, ніж у інші періоди своєї діяльності.

Після приєднання Волині до складу Російської імперії Почаївська друкарня не була закрита, а продовжувала працювати, але друкувала вже меншу кількість книг. У 1831 р. російський уряд встановив, що лаврські василіани допомагали польським повстанцям, а тому 9 жовтня василіанський монастир був повернутий православним і перейменований у Почаївську Успенську Лавру [11, с. 43].

Видання Почаївської друкарні після 1831 р., кількісно та якісно поступаються своїм попередникам. Збережені екземпляри більшості давніх книг підтверджують, що монастирська друкарня найплідніше працювала у період юрисдикційної належності до греко-уніатської церкви [8, с. 128].

Серед почаївських православних видань значне місце посідає часопис «Волинские Епархиальные Ведомости», що виходив у період 1867–1907 років. На його сторінках історії Свято-Успенської Почаївської обителі було відведено вагому увагу і як наслідок присвячено велике число матеріалів. [2, с. 13].

Перший номер «Волинських Епархіальних відомостей» вийшов 1 вересня 1867 р. Спочатку планувалось видавати «Волинські Епархіальні відомості» при Житомирському духовному училищі, але через відсутність відповідних умов редакція була розташована в місті Кременець, де й залишалась аж до 1907 р. Протягом усього цього часу видання друкувалося у типографії Свято-Успенської Почаївської Лаври. При цьому до № 22 за 1868 рік текст набрався церковнослов'янським шрифтом через відсутність російського шрифту.

В офіційній частині видання друкували державні розпорядження: укази імператора, та Святейшого Синоду, епархіальні розпорядження, зміни в церковному служінні, церковні нагороди та похвальні листи, виписки зі звітів благочинних про стан їх округів. Сюди ж поміщувались звернення правлячого архієрея до духовенства Волинської єпархії, окремі рапорти священників керуючому єпископу, офіційні журнали різноманітних заходів (Волинські епархіальні з'їзди духовенства, з'їзди Кременецького окружного духовного училища, засідання депутатів Житомирських окружних духовно-училищних з'їздів і ін.). В офіційній частині також можна було знайти найрізноманітніші відомості про навчальні заклади єпархії. Тут, наприклад, публікували списки вихованців Волинської духовної семінарії, Житомирського, Кременецького, Клеванського та Милецького духовних училищ і ін., дані і про склад працівників духовних навчальних закладів Волинської єпархії на кожний навчальний рік, де подавали відомості про ректорів, інспекторів, помічників інспектора, викладачів та інших працівників цих навчальних закладів [6, с. 246].

На сторінках «Волинських Епархіальних відомостей» можна було ознайомитися із правилами екзаменаційних випробувань для отримання дяконського, священного сану чи посади псаломщика для осіб, які не навчалися або не закінчили курсу у духовній семінарії. Паралельно публікували звіти про стан церковних шкіл Волинської єпархії, де подавалися дані про здоров'я учнів, шкільну дисципліну, допомогу біднішим студентам їжею та одягом. Опікуючись про стан загальної духовної освіти віруючих єпархії, консисторія друкувала у «Волинських Епархіальних відомостях» положення про церковні школи православного сповідання. Тут, зокрема, зазначалося, що «церковні школи відомства Православного Сповідання мають за мету розповсюджувати в народі освіту в дусі православної віри і Церкви». Зі звітів про діяльність недільних шкіл можна було дізнатися про те, як такі гасла втілювалися у життя. Показовими, наприклад, є відомості про проведення недільних читань у приміщенні Вербського народного училища Володимир-Волинського уїзду. На сторінках «Волинських епархіальних відомостей» можна було ознайомитися зі звітами про діяльність найрізноманітніших загальноросійських та місцевих організацій, що мали те чи інше відношення до Церкви: Волинського відділу Імператорського Православного Палестинського Товариства; Товариства допомоги учням Клеванського духовного училища, Волинського епархіального жіночого духовного училища, вихованцям Волинської духовної семінарії та Кременецького духовного училища, Товариства Червоного Хреста, яке надавало допомогу хворим і пораненим на Далекому Сході війнам [9, с. 21].

Не залишалися поза увагою друкованого органу єпархії різноманітні місцеві православні братства і товариства, навіть якщо діяльність цих організацій обмежувалася приходськими потребами.

Одним із головних призначень неофіційної частини була організація, створення та публікація історико-статистичних описів єпархії, її церков, парафій та населених пунктів. Щоб зацікавити духовенство краснорічними дослідженнями, редакція «Волинських Епархіальних відомостей» уже в перших числах помістила відозву до сільських священників збирати акти і документи з історії краю, статистичні відомості про єпархію та її мешканців. За кілька перших років у часописі було оприлюднено значну кількість краснорічних описів, нарисів з історії міст і сіл, церков і парафій, котрі викликали значний інтерес громадськості до минулого своєї землі, активізували регіональне дослідництво. На сторінках даного видання протягом 1867–1917 рр. подавали найрізноманітніші дослідження з історії України та Волині зокрема [3, с. 44].

Найбільша кількість досліджень та розвідок на сторінках часопису відводилася історико-статистичному опису церков та монастирів, а також містечок Волинської єпархії. При написанні нарисів дослідники широко використовували документальні джерела, насамперед церковні літописи і хроніки. Такими історико-статистичними описами населених пунктів Волині було закладено основу подальшого систематичного вивчення й висвітлення її історичних пам'яток та минувшини.

Протягом 1880-1903 рр. у «Волинських Єпархіальних відомостях» друкувався «Історико-статистичний опис церков і приходів Волинської єпархії» М. І. Теодоровича. На шпальтах неофіційної частини часопису друкували праці й інших істориків церкви («Церковно-приходський літопис села Нападокви Кременецького уїзду» священника П. Селецького; «Декілька слів про історичне минуле та про сучасний стан Хрестовоздвиженської Дубенської пустині» ієромонаха Стефана (Твердинського), «Заснування м. Холм і Холмської єпархії Г. Ольховського і ін.» [4, с. 53].

Публікувалися також статті на богословські теми: «Догматичне вчення св. Симеона Нового Богослова», «Процес релігійного пізнання», «Про істинні цілі життя» (архімандрит Віссаріон); «Ідеал християнського життя», «Бесіди про гріховний стан душі», «Про молитву», «Про причастя» (ієр. Зосима); «Головна думка св. ап. і єв. Іоанна Богослова – про духовну боротьбу християнського суспільства з язичницьким світом» (Н. Концевич); «Чому богопізнання можливе лише у Церкві», «Яке значення мало Преображення Господнє у Новозавітному домобудівництві» (студент ВДС Микола Грисюк) [6, с. 14].

Також у неофіційній частині публікувалося багато статей на різну церковну тематику: «Місцеві благочестиві звичаї у православних на Волині», «Духовна сім'я як помічник духовної школи у справі приготування кандидатів священства», «Християнська лірика», «Християнський погляд на театр» та багато інших [2, с. 12].

Окремі матеріали стосувалися ставлення світських письменників до духовенства: «Духовні отці у драмі «И свет во тьме светит»», «Духовні отці в повісті Гусева-Оренбурзького «В глухом уезде»» тощо. Разом із тим у «Волинських єпархіальних відомостях» друкували статті А. Шафранського про реальних священників-героїв, де подвиги священнослужителів у війні з Японією.

Нарешті, неодмінним атрибутом фактично кожного номеру журналу була публікація проповідей керуючого єпархією, зокрема архієпископів Модеста (Стрельбицького) й Антонія (Храповицького) та інших священнослужителів [8, с. 18].

Починаючи з 1910 р. неофіційна частина стала поділятися на такі рубрики:

- 1) «По єпархії» - найголовніші події, що відбувалися у Волинській єпархії;
- 2) «З життя інших єпархій» - новини з єпархій;
- 3) «Друк» - різні історії з життя священників;
- 4) «Бесіда» - повчання та настанови, де висвітлювалися різноманітні проблеми тогочасного життя;
- 5) «Із огляду духовних журналів» - найцікавіші статті інших православних часописів;
- 6) «Ізвестия и заметки» - в основному питання і відповіді, які стосувалися пастирського служіння;
- 7) «Відгуки» - думки священників та мирян на різні актуальні питання і церковного характеру;
- 8) «Світський друк про духовенство» - розповіді про духовенство зі світських журналів, після чого одразу йшов аналіз публікації від автора рубрики [2, с. 14].

Із 70-х років XIX ст. Почаївська лавра друкувала «Волинські Єпархіальні відомості» як орган Волинського єпархіального управління. Згодом, з метою поширення релігійних і моральних впливів серед української людності в душі російського православ'я, видання виходило із додатком «Почаївський листок». Цей додаток розпочали видавати з 1887 року. Окрім пояснення недільних та святкових читань, у журналі друкувалися історичні відомості про Волинських святих, про місцеві чудодійні ікони, про лавру. Там розміщували також відомості про місцеві, як правило, греко-католицькі звичаї, які називали чужими і недопустимими для православної церкви [5, с. 53].

У 1885–1886 роки Волинський архієпископ Модест запропонував духовенству для обговорення питання відкриття Єпархіальної друкарні в м. Житомирі. Важливою передумовою для відкриття там друкарні вважалося перенесення до Житомира редакції «Єпархіальних Ведомостей», що сталося тільки у 1908 році, але функцію єпархіальної друкарні фактично і надалі виконувала Почаївська друкарня. [4, с. 113].

Отже, «Волинські єпархіальні відомості» успішно виконували роль основного інформаційного джерела Волинської єпархії. При цьому чимало корисного для себе тут знаходили як священнослужителі, так і рядові віруючі. Для сучасного дослідника цей часопис став вкрай цінним історичним джерелом, в якому можна знайти значний пласт рідкісних матеріалів про волинську старовину, а також унікальні відомості про втрачені святині краю. З огляду на це чимало публікацій часопису потребує повторного введення.

Джерела та література

1. Бубяков І.Т. Церковно-приходські школи на Волині / І. Т. Бубяков // Велика Волинь: минуле й сучасне / Матеріали міжнародної наукової краєзнавчої конференції, жовтень 1994р. – Хмельницький – Ізяслав – Шепетівка. – С. 336-338.
2. Воронов В. І. Про «Волинские епархиальные ведомости» / В. І. Воронов, О. М. Лазаревський // Матеріали V науково-краєзнавчої конференції «Остріг на порозі 900-річчя». – Острог, 1994. – С. 12-14.
3. Єршова Л. Духовна жіноча освіта на Волині (сер. XIX – поч. XX ст.) / Л. Єршова // Шлях освіти. – 2000. - № 4. – С.41-45.
4. Жилюк С., Релігійна політика царизму на Волині (1793 – 1917 рр.) / С. Жилюк, Б. Бойко. – Острог: Острозька академія, 2010. – 228 с. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://lib.oa.edu.ua/files/funds/vudavnutstvo/Relig_polityka_tcarizmu.pdf
5. Загацька І. С. Початкова і середня освіта на Волині (кін. XIX – поч. XX ст.) / І. С. Загацька, Ю.М. Поліщук // Звягеля дренній і вічно молодий. Тези Всеукраїнської наукової краєзнавчої конференції з нагоди 200-річчя утворення Волинської губернії, 200-річчя Волинської єпархії та 200-річчя найменування м. Звягеля Новоград-Волинським (13-16 вересня). – Новоград-Волинський, 1995. – С.82-83.
6. Костюк О. Розвиток релігійної освіти на Волині XIX – поч. XX ст. Навчальний посібник з історії педагогіки. / О. Костюк. – Острог: Національний Університет «Острозька академія», 2009. – 224 с.
7. Мельник Н. Розвиток духовної освіти на Волині (кін. ХVIII – кін. XIX ст.) / Н. Мельник // Історія релігії в Україні. Праці X-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 16-19 травня 2000 року). – Л.: Логос, 2000. – Кн.1. – С. 244-249.
8. Огієнко І. І. Історія українського друкарства / І. І. Огієнко. – К.: Либідь, 1994. – 446с. // [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ohdruk/ohd.htm>
9. Рожко В. Є. Волинська духовна семінарія (1796 – 2004 р.р.) / В. С. Рожко. – Луцьк: Медіа, 2004. – 256 с.
10. Рожко В. С. Духовні православні освітні заклади Волині Х-XX ст. / В. С. Рожко. – Луцьк: Медіа, 2002. – 109 с.
11. Сажок О. Історія бібліотечної та видавничої діяльності церковних православних братств Волинської губернії у другій половині XIX – на початку XX ст. / О. Сажок // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 16. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2009. – 313 с.

УДК 929.7 (477)

Л. Казначєва

ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛИНСЬКИХ ГУБЕРНСЬКИХ ПРЕДВОДИТЕЛІВ ДВОРЯНСТВА

У статті досліджено діяльність однієї з інституцій станового самоврядування Волинської губернії – губернського предводителя дворянства. Простежено особливості імперської політики щодо його функціонування, окреслено основні ділянки діяльності. Окремою таблицею подано перелік усіх волинських губернських предводителів дворянства за час існування цієї інституції.

Ключові слова: губернський предводитель дворянства, губернське дворянське зібрання, повітові предводители дворянства, станове управління.

This paper investigates the activities of one of the institutions of caste self Volyn province - provincial marshal of nobility. Traced the features of imperial policy for its operation, outlined the main areas of activity. A separate table lists the Volyn all provincial marshal of the nobility during the existence of this institution.

Keywords: provincial marshal of nobility, noble provincial assembly, county marshal of the nobility, birth control.